

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

GENERAL ADMINISTRATION DEPARTMENT

Circular No. CDR-1180/2155/481(ii)/XI

Mantralaya, Bombay 400 032

Dated the 10th April 1981

CIRCULAR

Rule 8(5)(c) of the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979 provides that where the Disciplinary Authority appoints an Inquiring Authority, it may, be an order appoint a Government servant or a legal practitioner to be known as the "Presenting Officer" to present, on its behalf the case in support of the articles of charge before the Inquiring Authority. A point has been raised whether it is mandatory to appoint a Presenting Officer. A point has, also been raised whether an officer who has made the preliminary enquiry in respect of the case can be appointed as a Presenting Officer and whether he can be cited as a witness. These points are clarified as follows.

2. The provisions of rule 8(5)(c) of the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979 relating to the appointment of a Presenting Officer is not mandatory. However, in view of the provisions of sub-rules (11), (16), (17), (19) and (21) of rule 8 of the rules, it is desirable to appoint a Presenting Officer in every case as the appointment of a Presenting Officer would help in the satisfactory conduct of the departmental enquiry. In the absence of the Presenting Officer, the Inquiring Authority will be deprived of the assistance so useful in Presenting the case on behalf of the disciplinary authority and cross-examining the defence witnesses. The Central Vigilance Commission has also advised that even in cases where the disciplinary rules do not contain a specific provision for appointment of a Presenting Officer, the disciplinary authority may consider appointing a Presenting Officer for presenting the case before the Inquiring Authority.

3. The Punjab High Court in *Randhir Singh versus Union of India* (C.W. No. 180-D of 1962) has held that an officer who has investigated the case and who is also a witness should not be appointed as the Presenting Officer as the combination of three functions in one officer, namely, investigation, presentation and appearance as a witness is undesirable. So the investigating officer should not be appointed as a Presenting Officer even when he is not cited as a prosecution witness because at the end of the enquiry the defence may request for the appearance of the investigating officer as defence witness.

4. Ordinarily a Government servant belonging to the departmental set up who is conversant with the case should be appointed as a Presenting Officer except in cases involving complicated points of law where it may be considered desirable to appoint a legal practitioner to present the case on behalf of the disciplinary authority. The term "Government Servant" is defined in rule 2(g) of the aforesaid rules. Officers of other Governments in India and Public Undertakings or Local Authorities cannot be appointed as Presenting Officer except when they are on deputation to this Government.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

D. M. TORGAL,

Under Secretary to Government,
General Administration Department.

To

The Secretary to the Governor,
The Secretary to the Chief Minister,
The Special Officer for Departmental Enquiries, Bombay,
The Special Officer for Departmental Enquiries, Bombay and Pune Divisions, Pune,
The Special Officer for Departmental Enquiries, Nagpur and Aurangabad Divisions, Nagpur,
All other Heads of Departments and Heads of Offices under the several Departments of the Mantralaya,
The General Administration Department (Desks Nos. VIII, XIX, XX and XXXIV),
All other Departments of the Mantralaya.

गोपनीय

महाराष्ट्र नागरी सेवा,
(शिस्त व अपील) नियम, १९७९.
सादरकर्त्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती
करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन**सामान्य प्रशासन विभाग**

परिपत्रक क्रमांक सीडीआर-१९८०/२१५५/४८१(२)/अकरा,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२,

दिनांक : १० एप्रिल १९८१

परिपत्रक

महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ च्या नियम ८(५) (सी) च्या तरतुदीनुसार जेथे शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी चौकशी प्राधिकाऱ्याची नियुक्ती करील त्या प्रकरणी दोषारोपाच्या बाबीच्या पुष्टीकरण प्रकरण चौकशी प्राधिकाऱ्यापुढे सादर करण्यासाठी शासकीय कर्मचारी किंवा विधी व्यवसायी ज्याला "सादरकर्ता अधिकारी" म्हणून संबोधण्यात येईल, त्याची नेमणूक करील. प्रत्येक प्रकरणात सादरकर्त्या अधिकाऱ्याची नेमणूक करणे अनिवार्य आहे का? असा एक मुद्दा उपस्थित करण्यात आला आहे. तसेच असाही मुद्दा उपस्थित करण्यात आला आहे की ज्या अधिकाऱ्याने त्या प्रकरणी प्रारंभिक चौकशी केलेली आहे त्याची "सादरकर्ता अधिकारी" म्हणून नियुक्ती करता येते का व त्याचा साक्षीदार म्हणून उल्लेख करता येईल का? हे मुद्दे खालीलप्रमाणे स्पष्ट करण्यात येत आहेत.

२. महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ च्या नियम ८(५) (सी) मधील तरतुदीनुसार सादरकर्त्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करणे अनिवार्य नाही. तसे असताही नियम ८ च्या पोटनियम (११), (१६), (१७), (१९) आणि (२१) च्या तरतुदींमुळे प्रत्येक प्रकरणात सादरकर्त्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करणे इष्ट आहे कारण सादरकर्त्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती केल्यामुळे विभागीय चौकशीचे कामकाज समाधानकारकरीत्या चालविणेस मदत होईल. सादरकर्त्या अधिकाऱ्याच्या अनुपस्थितीमुळे चौकशी प्राधिकारी, शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्याच्या वतीने प्रकरण सादर करण्यास व बचावाच्या साक्षीदाराच्या उलट तपासणीच्या सहाय्यास वंचीत होईल. केंद्रीय दक्षता आयोगाने सुद्धा असा सल्ला दिला आहे की, जेथे शिस्तविषयक नियमात सादरकर्त्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करण्याची विनिर्दिष्ट तरतूद नसेल तेथेही शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्याने चौकशी प्राधिकाऱ्यापुढे प्रकरण सादर करण्यासाठी सादरकर्त्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करण्याचा विचार करावा.

३. पंजाब मुख्य न्यायालयाने, रणधिर सिंग विरुद्ध भारत सरकार (सी. डब्ल्यू. नंबर १८० डी ऑफ १९६२) यामध्ये असा निर्णय दिला आहे की ज्या अधिकाऱ्याने एकाद्या प्रकरणाचे अन्वेषण केले आहे आणि जो साक्षीदार सुद्धा असेल त्याची सादरकर्ता अधिकारी म्हणून नियुक्ती करण्यात येऊ नये. कारण एका अधिकाऱ्यामध्ये अन्वेषण, सादर करणे आणि साक्षीदार या तीन कार्यांचा संयोग अनिष्ट आहे. सबब ज्या अधिकाऱ्याने प्रारंभिक चौकशी केली असेल व त्याच्या नावाचा सरकारी साक्षीदार म्हणून उल्लेख केलेला नसला तरीही त्याची सादरकर्ता अधिकारी म्हणून नियुक्ती, करण्यात येऊ नये. कारण चौकशीच्या शेवटी बचाव पक्ष त्याला बचावाचा साक्षीदार म्हणून उपस्थित राहण्याची विनंती करण्याची शक्यता आहे.

४. सर्वसाधारणपणे विभागीय चौकटीतील व प्रकरणाशी सुपरिचित आहे अशा शासकीय कर्मचाऱ्याची सादरकर्ता अधिकारी म्हणून नियुक्ती करण्यात यावी, परंतु ज्या प्रकरणांमध्ये गुंतागुंतीचा कायद्याचा मुद्दा गोवलेला असेल अशा प्रकरणात शिस्तभंगविषयक प्राधिकाऱ्यातर्फे प्रकरण सादर करण्यास विधी व्यवसायाची नियुक्ती करणे इष्ट होईल. "शासकीय कर्मचारी" या शब्दाची व्याख्या वर नमूद केलेल्या नियमाच्या नियम २ (जी) मध्ये देण्यात आलेली आहे. इतर राज्यांचे आणि सार्वजनिक उपक्रमातील किंवा स्थानिक स्वराज्य संस्थांतील अधिकाऱ्याची सादरकर्ता अधिकारी म्हणून नियुक्ती करता येत नाही. परंतु असे अधिकारी या शासनात प्रतिनियुक्तीवर असतील तर त्यांची सादरकर्ता अधिकारी म्हणून नियुक्ती करण्यास हरकत नाही.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

द. मं. तोरगल,

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति

राज्यपालांचे सचिव,
मुख्यमंत्र्यांचे सचिव,
विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशी, मुंबई,
विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशी, मुंबई आणि पुणे विभाग, पुणे,
विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशी, नागपूर आणि औरंगाबाद विभाग, नागपूर,
मंत्रालयाच्या निरनिराळ्या विभागांखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालयीन प्रमुख,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
सामान्य प्रशासन विभाग (कार्यासन क्रमांक आठ, एकोणीस, वीस, चौतीस).